

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Een typologie van partijen, niet van kiezers

Hoogerwerf, A.

Citation

Hoogerwerf, A. (1968). Een typologie van partijen, niet van kiezers. *Acta Politica*, 3: 1967/1968(2), 171-174.
Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3451001>

Version: Publisher's Version
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3451001>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

krijgen... Waartoe leidt deze grillige procedure? Laten wij eens kijken naar de zogenaamde vertrouwenspartijen, waarvan de indeling tot stand komt als gevolg van een analyse van de antwoorden op de uitspraak: 'Ik heb veel vertrouwen in de leiders van de partij'.

Uit tabel 5 en 6 op pag. 315 en pag. 316 van Acta Politica, II, afl. 4, en uit tabel 12 op pag. 31 van 'De Nederlandse kiezers in 1967' is af te leiden welke kiezers op diverse partijen tot een hoger percentage dan alle ondervraagden in de steekproef komen op de antwoorden 'Dat is zo', 'Dat is een reden' en 'Dat is de belangrijkste reden'. Een gedeelte van het materiaal uit die drie tabellen is hier samengevat in tabel 1.

Tabel 1
'Ik heb veel vertrouwen in de leiders van deze partij'

	1 dat is de belang- rijkste reden	2 dat is een reden	3 dat is zo
Alle ondervraagden	15%	45%	78%
KVP	18%	44%	78%
AR	19%	57%	94%
VVD	21%	48%	79%
D'66	30%	51%	78%

Ter herinnering zij opgemerkt dat de drie kolommen overeenkomen met de drie linkercellen uit fig. 5 en wel zodanig dat kolom 1 overeenkomt met cel 30 a b c, kolom 2 met cel 50 a b en kolom 3 met cel 80 a. Dat betekent, om ons te beperken tot de eerste rij van tabel 1, dat de 15% van kolom 1 deel uitmaakt van de 45% van kolom 2, welke weer deel uitmaakt van de 78% van kolom 3. Alleen die partijen worden bij H. vertrouwenspartijen genoemd, die in *alle drie* de (samenhangende!) kolommen boven het algemene gemiddelde komen.

Hier valt dus in de eerste plaats de KVP af, omdat deze in kolom 2 onder het gemiddelde blijft en in kolom 3 slechts gelijk komt aan het gemiddelde.

Wel vertrouwenspartijen zijn AR en VVD; maar D'66, de partij die in het verdere uitziftingsproces het hoogste percentage (30) haalt, wordt geëcarteerd omdat in kolom 3 slechts een even hoog percentage als het algemeen gemiddelde wordt bereikt.

Er is geen partij waarvan een zo hoog percentage van de kiezers opgeeft dat het vertrouwen in de leiders van de partij de belangrijkste reden is om op die partij te stemmen, maar H. zegt in Acta Politica, p. 319, dat D'66 de enige partij is 'die in de typologie ontbreekt':

'Blijkbaar zijn de voorstellingen en beweegredenen van D'66-kiezers ten aanzien van hun partij dus (nog) minder gelijkgericht dan die binnen andere partijen. Dit is waarschijnlijk gedeeltelijk te verklaren uit het feit dat D'66 een nieuwe partij is.'

Volledig is het waarschijnlijk te verklaren uit de wonderbaarlijke ordeningsprocedures.

Samenvattend kan worden opgemerkt over de reeksen van typologieën:

- 1 Er is bij H. nog steeds geen sprake van een meerdimensionaal classificatieschema.
- 2 Er is bij H. nog steeds geen sprake van een meerdimensionale ordening.
- 3 Er kan dus bij H. nog steeds geen sprake zijn van een typologie in de gangbare betekenis.
- 4 De aard van zijn procedure legt een ideaal Guttman-patroon op aan het materiaal.
- 5 Bij de ordening hiervan is de verkeerde weg ingeslagen.
- 6 De driedeling (waaruit de zesdeling is geconstrueerd, waaruit de tweedeling wordt afgeleid) is niet-sluitend, dubbelzinnig en overlappend.
- 7 Deze procedure kan leiden tot het uitschakelen van partijen die in het uitziftingsproces volgens het opgelegde Guttman-patroon tot de hoogste percentages komen.
- 8 Dit leidt tot onjuiste interpretaties van deze uitschakeling.

EEN TYPOLOGIE VAN PARTIJEN, NIET VAN KIEZERS

door A. Hoogerwerf

Aan mijn artikel 'De Nederlandse kiezers en het partijstelsel'¹ heeft Daudt nu zoveel tijd en ruimte besteed, dat de lezers van Acta Politica in de verleiding zouden kunnen komen, te denken: 'Het moet wel een heel belangrijk artikel zijn geweest'. Om dit misverstand te voorkomen, herhaal ik nog eens wat aan het slot van het artikel werd opgemerkt, namelijk dat deze beschrijvende analyse van een deel der gegevens uit het verkiezingsonderzoek 1967 van de Vrije Universiteit slechts bedoeld was als een eerste stap naar verdere analyse en theorievorming, waarvan later verslag zal worden uitgebracht.²

Juist omdat het hier maar een verkennend artikel betrof, valt het mij tegen dat een zeer ervaren criticus als Daudt er in zijn twee uitvoerige

¹ Acta Politica, II, 4, 1966/1967, pp. 297-330.

² Acta Politica, II, 4, 1966/1967, p. 330. Zie ook pp. 298, 299.

uiteenzettingen weinig steekhoudends tegen in weet te brengen. Aangezien Daudt met zijn tweede kritische bijdrage voornamelijk een 'verduidelijking' blijkt te beogen en daarbij geen wezenlijk nieuwe gezichtspunten opent, kan mijn antwoord ditmaal kort zijn.³

1 DE INDICES

Aan mijn antwoord op zijn kritiek ten aanzien van de indexconstructie gaat Daudt voorbij. De kern van mijn antwoord blijft dat Daudt niet voldoende onderscheidt tussen de afzonderlijke kiezers van een bepaalde partij en de gezamenlijke kiezers (het electoraat) van een bepaalde partij. Het was mij, zoals uit mijn artikel⁴ duidelijk blijkt, om de verbondenheid tussen twee partijen te doen. Een aspect van deze verbondenheid werd operationeel vastgesteld aan de hand van de antwoorden der kiezers op de vraag naar de secundaire partij-aanhang. Het doel bleef echter de verbondenheid tussen twee partijen vast te stellen, en dit legitimeert mijn indices. Voor het overige verwijs ik, in antwoord op Daudts herhaalde vragen, opnieuw naar mijn vorige antwoord.⁵ Wie zich de moeite mocht willen geven het door Daudt gekritiseerde artikel en de verdere discussie op het punt van de indices nog eens rustig na te lezen, zal merken dat Daudt tegen het doel van mijn analyse en in verband daarmee tegen de gevolgde werkwijze geen afdoende argumenten inbrengt. Het oordeel laat ik gaarne aan de lezers over.

2 DE TYPOLOGIEËN

Op het punt van de typologieën leeft bij Daudt een soortgelijk misverstand als op het punt van de indices. Hij meent dat het mij om een typologie van kiezers binnen een bepaalde partij te doen was. Mijn doel was echter 'bepaalde verbondenheden, weerstanden en voorstellingen te beschrijven en *binnen dat kader* — deze cursivering voeg ik ditmaal voor de duidelijkheid toe — tot een empirisch gefundeerde typologie van de Nederlandse politieke partijen te komen'.⁶ M.a.w.: mijn doel was een typologie van partijen, niet van kiezers.

Het misverstand van Daudt treedt onder meer aan het licht als hij in zijn toelichting op zijn figuur 5 opmerkt: 'De 100 geven in dit geval aan alle kiezers op een bepaalde partij aan wie de eerste vraag werd gesteld'. Uit het vervolg blijkt dat hij de (zeg: 100) kiezers als (zeg: 100) eenheden beschouwt.

³ Het eerste antwoord, getiteld 'Over de zin van onderzoek en sommige kritiek', verscheen in *Acta Politica*, III, 1, oktober 1967, pp. 74-78.

⁴ *Acta Politica*, II, 4, 1966/1967, p. 302.

⁵ *Acta Politica*, III, 1, oktober 1967, pp. 74, 75.

⁶ *Acta Politica*, II, 4, 1966/1967, p. 298.

Aangezien mijn doel niet was een typologie van kiezers binnen een bepaalde partij te construeren, maar een typologie van de grootste elf Nederlandse politieke partijen, geconstrueerd aan de hand van bepaalde voorstellingen en beweegredenen van hun kiezers, had Daudt een heel andere berekening moeten uitvoeren. In zijn toelichting daarbij had hij moeten zeggen: 'De 100 geven in dit geval aan alle elf partijen'. Als 'eenheden' had hij niet de afzonderlijke kiezers binnen een bepaalde partij moeten beschouwen, maar de elf partijen.

Gezien Daudts verkeerde uitgangspunt, is het overgrote deel van zijn 'samenvatting van hetgeen wordt behandeld in methodologische handboeken', met de daarbij gevoegde berekeningen en illustraties niet van toepassing op mijn analyse. In feite geven Daudts berekeningen, vanwege zijn verkeerde uitgangspunt (de kiezers binnen een bepaalde partij als eenheden) een onjuiste voorstelling van de door mij gevolgde werkwijze (met de elf partijen als eenheden).

Als illustratie volgt hier een schematische voorstelling van de wijze waarop, uitgaande van de uitspraak 'Ik heb veel vertrouwen in de leiders van deze partij' de indeling van de elf partijen in drie 'vertrouwenspartijen' en acht 'andere dan vertrouwenspartijen' tot stand kwam. Dit schema is enigszins vergelijkbaar met Daudts (ten onrechte op de indeling der kiezers binnen een bepaalde partij mikkende) figuur 5.

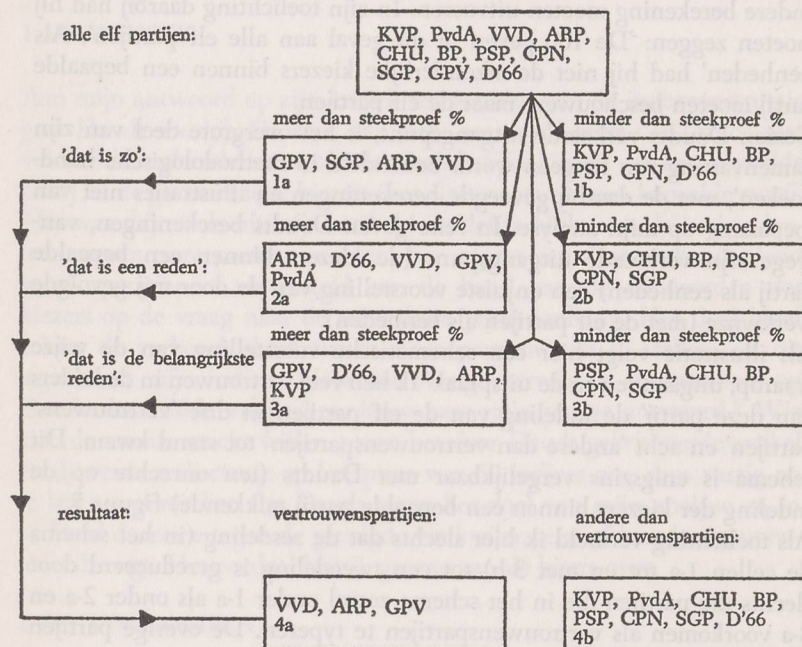
Als toelichting vermeld ik hier slechts dat de zesdeling (in het schema de cellen 1-a tot en met 3-b) tot een tweedeling is gereduceerd door slechts die partijen die in het schema zowel onder 1-a als onder 2-a en 3-a voorkomen als vertrouwenspartijen te typeren. De overige partijen zijn per definitie 'andere dan vertrouwenspartijen'.

De conclusies die Daudt aan zijn figuur 5 verbindt, bijvoorbeeld dat ik met mijn analyse slechts twee klassen bereik, worden m.i. door het bovenstaande voldoende weerlegd. Het merendeel van Daudts opmerkingen aan mijn adres is, gezien zijn onjuiste voorstelling van het doel van mijn analyse, een slag in de lucht. Aangezien mijn doel was een typologie van partijen en niet, zoals Daudt veronderstelt, een typologie van kiezers binnen een bepaalde partij, is Daudts kritiek, evenals die ten aanzien van de indices, gebaseerd op een misverstand.

Voor wat Daudts opmerkingen over een Guttmanpatroon betreft, vestig ik er slechts de aandacht op dat ik een normale skipingsprocedure heb toegepast die per definitie tot een Guttmanpatroon leidt.

Schema

Indeling van de elfpartijen in 'vertrouwenspartijen' en 'andere dan vertrouwenspartijen' op basis van de uitspraak 'Ik heb veel vertrouwen in de leiders van deze partij'

NASCHRIFT

Wij beiden blijven het zakelijk oneens over de in het geding zijnde indices en typologieën; wij zijn het er daarentegen geheel over eens, dat onze bijdragen in deze discussie de lezers een zodanige informatie geven dat zij zich zelf een oordeel over deze geschilpunten kunnen vormen.

H. Daudt
A. Hoogerwerf

BOEKBESPREKINGEN

COUWENBERG, s. w., *Oost en West op de drempel van een nieuw tijdperk*. Van koude oorlog naar vreedzame wedijver en samenwerking. Den Haag (Pax Nederland), 1966. —236 p. f 11,90.

De titel van dit boek geeft de teneur weer van de gedachtengang van de schrijver: in de jaren zestig is een kentering opgetreden in de verhouding oost-west. Stond men tot voor kort nog als onverzoenlijke monolithische blokken tegenover elkaar, thans tracht men los te breken uit het zwart-wit schema waarin het denken over en weer tijdens de koude oorlog was gevat. De beide militaire bondgenootschappen, de NAVO en het Warschau-pakt, worden steeds losser en er vindt een ontwikkeling naar een polycentrische wereld plaats. Dit nieuwe klimaat, waarin plaats is voor een dialoog en wederzijdse contacten, hangt naar de mening van de schrijver ten nauwste samen met de veranderingen die zich in de communistische wereld hebben voltrokken. Schrijver geeft een beschouwing over de achtergrond van deze ontwikkeling — revisionisme en nationalisering van het communisme — culminerend o.a. in de breuk met China. Een andere belangrijke factor was de realisering aan beide zijden dat de geweldige militaire macht in belangrijke mate onbeweeglijk is geworden en alleen nog maar is te gebruiken voor defensieve doeleinden en onbruikbaar is om kracht bij te zetten aan een offensieve diplomatie. Bovendien bestaat het gevaar dat elke kleine oorlog ontaardt in een grote. Terecht merkt schrijver overigens op dat aan een wezenlijke Amerikaanse samenwerking nog wel het een en ander in de weg staat: 'Zolang de Vietnam-oorlog voortduurt, is er echter weinig kans op een nauwere Russisch-Amerikaanse samenwerking. Vandaar dat de Chinezen niet geïnteresseerd zijn in een spoedige beëindiging van deze oorlog!' (blz. 22).

Praktisch alles wat in de verhouding tussen de communistische en westerse landen van belang kan zijn: de convergentietheorie, de ontwikkeling van het Amerikaanse liberalisme, de ontwikkeling in de westerse en communistische eigendomsopvattingen, de vreedzame coëxistentie, de ontmythisering van de oost-west verhouding komt aan de orde. Couwenberg behandelt talloze kwesties, te veel eigenlijk om werkelijk te diep te kunnen graven. Maar dit mag nauwelijks als een verwijt worden opgevat. De functie van het boek lijkt mij vooral gelegen in de omstandigheid dat het de ontwikkelde leek en student op een zeer breed vlak, bevattelijke en relevante informatie geeft over vele elementen die een rol spelen in de oost-west verhouding. De uitgebreide literatuurverwijzing maakt het boek tevens zeer geschikt als wegwijzer voor een verdere bestudering van de aan de orde gestelde vraagstukken.

F. van den Burg

FISCHER, F., *Die Institutionalisierte Vertretung der Verbände in der Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft*. Hamburg (Hansischer Gildenverlag), 1965. —207 p. DM 26,—.

Organisaties van werknemers en ondernemers zijn op tal van manieren bij de beleidsvorming van de Europese Economische Gemeenschap betrokken. Dit is grotendeels via adviescolleges gekanaliseerd. Het boek van Fischer geeft een helder overzicht van de vele en uiteenlopende manieren waarop de economische pressiegroepen bij de EEG vertegenwoordigd zijn. Het is daarom niet alleen van be-